

Тышкевич Станислав Станиславович, студ. факультета міжнародних економічних отношений, Харьковский національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Тел.: 0501373211; e-mail: stas109.02.

Tyszkiewicz Stanislav, student, Faculty of International Economic Relations, Kharkiv National Economic University named after Semen Kuznets. Тел.: 0501373211; e-mail: stas109.02.

Рекомендовано до публікації канд. екон. наук, доц. О.М. Филипенко, канд. екон. наук, проф. О.А. Кругловою, д-ром екон. наук, проф. В.А. Гросул.

Отримано 28.09.2017. ХДУХТ, Харків.

DOI: 10.5281/zenodo.1109692

УДК 342.841

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В КИТАЇ

О.В. Ілляшенко, А.І. Луб

Розглянуто особливості боротьби з корупцією в Китаї. Проаналізовано основні функції Державного управління з попередження корупції та визначено властиві ознаки гонконгівської моделі боротьби з корупцією. Досліджено проблеми практики «штангуй» у протиріччях закону діючого правління країни. Розглянуто можливе майбутнє за умови легалізації «штангуй» та альтернативу в разі скасування цієї практики. Визначено «третій сценарій», який сприятиме налагодженню ефективного міжнародного співробітництва щодо екстрадиції та повернення активів.

Ключові слова: Китай, корупція, «штангуй», гонконгівська модель, боротьба з корупцією, Україна.

ПРОБЛЕМАТИКА И ДАЛЬНЕЙШИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ БОРЬБЫ С КОРРУПЦИЕЙ В КИТАЕ

Е.В. Ильяшенко, А.И. Луб

Рассмотрены особенности борьбы с коррупцией в Китае. Проанализированы основные функции Государственного управления по предупреждению коррупции, а также признаки гонконгской модели борьбы с

коррупцией. Исследованы проблемы практики «штангуй» в противоречиях закона действующего правления страны. Рассмотрено возможное будущее при легализации «штангуй» и альтернатива при отмене этой практики. Определен «третий сценарий», который предусматривает более эффективное международное сотрудничество по экстрадиции и возвращению активов.

Ключевые слова: Китай, коррупция, «штангуй», гонконгская модель, борьба с коррупцией, Украина.

RANGE OF PROBLEMS AND FURTHER PROSPECTS OF STRUGGLE AGAINST CORRUPTION IN CHINA

O. Iliashenko, A. Lub

China differs from other countries with its approach to struggle against corruption with use of coercive methods; this approach is successful and we often hear of it from the mass-media and Internet. Ukraine annually takes lower places than China according to the index of corruption perception, therefore, it is necessary to take into account their experience and try to interpret and apply it in our country. One of the research paper purposes is demonstration of the country's practice and attempt to adapt it to our country conditions, and, of course, it is impossible without significant changes in legislation and population. The purposes of creation and the main functions of state administration in corruption preventing are described in the research paper. The Hong Kong's anti-corruption model is its base; it grounds on "shuanggui" practice principles. This practice is vivid example of the coercive method, but legislation needs special changes for the successful use of this method. Otherwise, this method will not be able to achieve tangible results. One of the bases for implementing this practice in Ukraine is the creation of two alternative structures; they are civil society and the law-enforcement system. The focus of the research was on the high need for citizens' increasing of trust in the law enforcement system. This is priority task, which, in turn, leads to lower rates of corruption in the country and allows improving Ukrainian economic situation. Also, the concept of "corruption-evil" should be brought into the consciousness of Ukrainian citizens; it means to change the thinking of citizens in this aspect. It will provide significant benefits in the long term perspective and will allow making struggle with corruption easier. Most of people can not say about the full security of the rights and freedoms which affect on the general idea of the corruption index, which is possible for solving only under the improvement of the legislative system. Adapting only the positive aspects of Chinese experience can greatly help to Ukraine in its struggle against corruption.

Keywords: China, corruption, "shuanggui", Hong Kong's model, struggle against corruption, Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Саме дослідження китайського досвіду боротьби з корупцією пояснюється низькою політико-правових міркувань. Необхідність вивчення

основних аспектів китайської антикорупційної практики зумовлена тим, що останнім часом можна почути ідеї про те, чи варто використовувати китайський досвід боротьби з корупцією в нашій країні. Найчастіше такі ідеї висловлюються в засобах масової інформації, а іноді – і в роботах експертів, які відзначають успіхи та ефективність боротьби з корупцією в Китайській Народній Республіці (далі КНР). Досить новий і поки маловивчений аспект теми боротьби з корупцією в українсько-китайських відносинах – це перетворення її на інструмент інформаційної та іміджевої конкуренції двох країн. Українська проблема корупції добре відома в Китаї. Справа в тому, що Україна регулярно займає нижчі позиції, ніж Китай, у різних рейтингах корупції та якості управління. Наприклад, КНР зайняла 100, а Україна 142 місце в Індексі сприйняття корупції у 2015 році, який складається Transparency International [5], у якому чим ближче позиція країни до початку рейтингу, тим менший рівень сприйняття корупції в цій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показує аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, більшість наявних робіт з боротьби з корупцією в Китаї досліджували окремі аспекти цієї боротьби (покарання, порядок затримання підозрюваних та ін.). Китайська антикорупційна модель поки не вивчалася комплексно через призму світового досвіду. Крім того, реформи антикорупційної системи знаходяться в тісному взаємозв'язку з політичною реформою КНР і розвиваються в режимі реального часу, що диктує необхідність оновлення висновків наявних досліджень і прогнозування майбутнього розвитку. Над вивченням досвіду створення та функціонування антикорупційних агентств у різних країнах світу працюють вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: В.Д. Андріанов, Т. Вульф, Е. Гюрген, І. Коруля, Г. Куріс, М. Мельник, Є. Невмержицький, І. Ревак, С. Рогульський, С. Серьогін, І. Чемерис та ін. Проте, незважаючи на високу актуальність проблем протидії корупції в усьому світі, насамперед в Україні, тема адаптації та впровадження в Україні провідного зарубіжного досвіду щодо створення спеціалізованих антикорупційних органів розроблена недостатньо.

Мета статті – розгляд особливостей силової боротьби з корупцією в КНР, аналіз Китайської антикорупційної моделі та доцільність її інтегрування соціально-економічну систему України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Антикорупційна боротьба ведеться в Китаї з 80-х рр. ХХ століття. Протягом цього часу питання корупції є одним із найгостріших. Боротьба з корупцією в КНР ведеться за різноманітними напрямками: видаються директиви і резолюції з цього питання. Поряд з уже існуючими централізованими

структурами з боротьби з корупцією, такими як Центральна комісія Комуністичної партії Китаю (далі КПК) з перевірки дисципліни і Міністерство контролю, у грудні 2007 р. керівництво КНР створило Державне управління з попередження (протидії) корупції. До функцій відомства, підпорядкованого Державній раді КНР, належать виявлення корупціонерів, розробка цілих комплексів антикорупційних заходів і навіть ведення власних розслідувань.

Великий вплив на розроблення методів боротьби з корупцією в КНР має досвід Гонконгу. Як відомо, у політиці КНР провідне місце належить особливостям політичної культури Китаю, що ускладнює безпосереднє імпортування західних моделей. Гонконг, де налагоджена правова система успішно співіснує з китайською культурою, є для великого Китаю хорошим прикладом [2, с. 100].

До того ж досвід боротьби з корупцією в Гонконзі, починаючи з семидесятих років ХХ століття, вважається одним із найбільш успішних у світі, про що, звичайно, знають і що визнають у КНР. Саме за зразком гонконгівської Незалежної комісії з боротьби з корупцією (далі НКК) у Китаї в 1989 р. в прокуратурі провінції Гуандун створили перше Антикорупційне бюро, а в 1995 р. у Верховній народній прокуратурі створили Антикорупційне бюро (далі АКБ) з повноваженнями в масштабах усього Китаю [4].

Гонконгівська модель боротьби з корупцією має кілька відмінних рис. По-перше, функції розслідування корупції передаються спеціалізованій (відокремленій від поліції та прокуратури) комісії НКК, підзвітній безпосередньо Главі адміністрації Гонконгу, яка наділена широкими правоохоронними повноваженнями. По-друге, повноваження НКК чітко прописуються в законодавчих актах, а зловживанням з її боку запобігають завдяки механізму процесуальних стримувань і противаг (поділ функцій розслідування та кримінального переслідування, незалежність суду і й ін.), а також громадського контролю через ЗМІ.

Антикорупційне бюро КНР, як і НКК, є спеціалізованим органом розслідування корупції, наділений правоохоронними функціями. Важливим є те, що на дії Антикорупційного бюро поширюється кримінально-процесуальне право КНР.

Проте між Антикорупційним бюро КНР і НКК Гонконгу існують все-таки серйозні відмінності. Перш за все, НКК є самостійним органом, відокремленим як від поліції, так і від прокуратури, а Антикорупційне бюро КНР знаходиться в структурі Народної прокуратури. Більш того, головна відмінність полягає в тому, що розслідування АКБ часто передують розслідуванню Міністерства контролю [3, с. 212].

Сьогодні КПК стоїть перед складною дилемою. Лідери КНР визнають, що майбутнє партії залежить від її успіхів у боротьбі з корупцією. Методологія цієї боротьби ґрунтується, головним чином, на традиційних методах, що застосовуються Центральною комісією з перевірки дисципліни Коміністичної партії Китаю (далі ЦКПД КПК). Як вважається, ці методи мають певну ефективність. Проте методи, що застосовуються, особливо практика «шуангуй», знаходяться в деякому протиріччі з принципами верховенства закону і вже не повною мірою відповідають сучасному, відкритому та прогресивному іміджу, який КНР сьогодні намагається проектувати у світі.

Насправді, практика «шуангуй» виникла в іншу історичну епоху і була покликана вирішувати інші завдання. Практика «шуангуй» оформилася з 1980 по 1990 рр. спочатку як де-факто існуюча міра, яку правоохоронна система була не в змозі контролювати. Згодом, на початку 1990 р., вона набула свого оформлення в документах партії та Законі КНР про адміністративний контроль, що було свого роду спробою регуляризації фактичної ситуації. Застосування «шуангуй» також було поступово обмежене тільки важливими справами, пов'язаними з корупцією [8, с. 24].

Ця практика передбачена в ст. 28, ч. 3 «Постанови про порядок перевірок комісіями з перевірки дисципліни Комуністичної партії Китаю»: «в разі наявності корупційних підозр ЦКПД КПК або місцеві ККД наділені повноваженнями «вимагати від відповідних осіб з'явитися у вказане місце в зазначений час і пояснити всі обставини справи». Ця практика отримала назву «подвійна вказівка», тому що комісія вказує дві речі: час і місце. Го Юн пояснює, що «у зв'язку з відсутністю законних повноважень ККД мають лише обмежені можливості з розслідування корупційної діяльності. Тому, «подвійна вказівка» («шуангуй») – вимога від підозрюваного зізнатися в своїй незаконній діяльності в зазначеному місці в призначений час, стала звичним засобом для ККД при розслідуванні корупції і зборі доказів» [6, с. 234].

Зарубіжні вчені вже кілька років чекають, що практика «шуангуй» буде повільно та поступово легалізована, а може й узагалі скасована. Як відзначала Ф. Сапіо ще в 2008 р., «партія-держава вже робить конкретні зусилля щодо обмеження використання «шуангуй», можливо, з метою повного скасування цієї практики» [7]. Із проаналізованого вище можна простежити кілька сценаріїв розвитку майбутніх подій.

За першим сценарієм відбулося б перетворення ЦКПД КПК в етичне агентство без правоохоронних функцій, як спочатку і передбачалося в Статуті КПК. Мало б відбутися повне скасування

практики «шуангуй». Функції розслідування корупції повністю передаються правоохоронним органам, а саме до Антикорупційного бюро КНР. У більш далекій перспективі можна було б обміркувати виділення Антикорупційного бюро КНР зі складу Народної прокуратури в окреме агентство з метою поділу функцій досудового слідства та державного обвинувачення для посилення стримувань і противаг у системі. Процедура розслідування корупційних справ, таким чином, наближається до процедури розслідування звичайних кримінальних справ.

Другий сценарій також передбачає скасування «шуангуй». При цьому Антикорупційне бюро виділяється зі складу Народної прокуратури та об'єднується з ЦКПД КПК у Міністерство контролю. Нове агентство стає потужним спеціалізованим агентством розслідування корупції, наділеним широкими правоохоронними повноваженнями за зразком гонконгівської Незалежної комісії з боротьби з корупцією (НКК).

Цей сценарій, на перший погляд, досить привабливий з точки зору ефективності та дотримання принципів верховенства закону, проте також є малоімовірним. По-перше, ЦКПД КПК і Антикорупційне бюро – занадто різні структури, щоб уявити їх об'єднання, принаймні, найближчим часом. Що стосується Антикорупційного бюро, то там працюють професійні слідчі прокуратури з вищою юридичною освітою. Причому, на нових співробітників кадрів потрібно здати, крім дуже складних конкурсних іспитів на державну службу, ще й складні кваліфікаційні адвокатські іспити. По-друге, оскільки ЦКПД КПК є партійною структурою, та в разі наділення нового органу правоохоронними функціями виникли б великі труднощі з визначенням його статусу. З одного боку, пряме наділення партійного органу широкими правоохоронними повноваженнями суперечило б духу верховенства закону. З іншого – навіть у випадку формального відділення нового органу від партії зв'язок ЦКПД КПК буде кидати тінь на правоохоронні повноваження нового органу. Нарешті, складно уявити собі, що КПК готова передати всі свої повноваження з контролю корупції новому непартійному органу.

Методом від противного, а також на підставі вже опублікованих документів про реформу ми приходимо до висновку, що в довгостроковій перспективі найбільш вірогідний третій сценарій. Він полягає в тому, що зберігається існуюча інституційна структура та існуючі чотири стадії процедури в корупційних справах, уключаючи реформовану практику «шуангуй». При цьому сценарії ЦКПД КПК зберігає свої повноваження, проте в системі комісій із перевірки

дисципліни вибудовується вертикальна ієрархія, збільшується їх незалежність від впливу місцевих партійних комітетів.

Для регуляризації процедури «шуангуй» максимальна тривалість застосування цієї практики та порядок збору доказів можуть бути прописані у відкритих партійних документах, а в перспективі – у державних нормативно-правових актах [1, с. 14]. Обвинуваченому може бути, як мінімум, надано право оскаржити порядок обмеження волі, а на дисциплінарні комісії може бути покладено обов'язок повідомляти сім'ї підслідного про його місцезнаходження. У результаті такої реформи Китай зможе уникнути критики за «екстралегальне затримання». А це, у свою чергу, сприятиме налагодженню ефективного міжнародного співробітництва щодо екстрадиції та повернення активів.

Висновки. Правова система КНР не є ідеальною, але деякі моменти можливо інтегрувати в систему законів України, але для їх упровадження має бути підготовлений «фундамент», який надасть можливість їх введення і ефективної роботи в подальшому. Досить велике значення відіграє розуміння позитивних і негативних сторін китайського досвіду в боротьбі з корупцією. На сьогодні необхідно досить суттєво підвищити рівень законотворчої роботи органів влади України.

Як бачимо, методи силового впливу в деяких випадках є продуктивними, що простежується на прикладі Китаю. Україні варто було б перейняти досвід Китаю в посиленні відповідальності за корупцію, а особливо у «вищих ешелонах влади».

Так, якщо взяти за зразок китайський досвід, то в Україні необхідно створити дві впливові взаємовиключні структури – громадянське суспільство, на чолі якого громадянин, який знає, куди повідомити про факти корупції, і правоохоронна система з іншого боку, в обов'язки якої входить проведення розслідування фактів корупції. Таким чином, зросте довіра громадян до правоохоронної системи в цілому. Хоча з досвіду Китаю можна зробити висновок, що цей механізм не викоринив корупцію, але помітно знизив рівень її проявів у суспільстві.

Так, використовуючи досвід КНР, в Україні необхідно поняття «корупція – зло» впровадити в культуру свідомості та мислення громадян. Слід удосконалювати законодавство в цій галузі, роботу правоохоронних органів, а також забезпечити захищеність прав і свобод громадян, але в той же час треба шукати свій національний шлях боротьби з корупцією, а досвід зарубіжних країн застосовувати лише позитивний.

Список джерел інформації / References

1. Макаров А. В. Корупція: досвід успішної боротьби Китаю та реальності сучасної Росії, уряду та місцевого самоврядування / А. В. Макаров // 36. наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. – 2012. – № 2. – С. 13–21.

Makarov, A.V. (2012), “Corruption: experience of successful fight of China and reality of modern Russia”, *Government and local government Coliection of scientific works of staff member of P. L. Shupyk* NMAPE [“Opyt uspeshnoy borbu Kitaya i realnosti sovremennoy Rossii”], No. 2, pp. 13-21.

2. Трошинський П. В. Основні напрямки боротьби з злочинністю в сучасному Китаї, проблеми Далекого Сходу / П. В. Трошинський // Український історичний журнал. – 2011. – № 2. С. 99–111.

Troshchinsky, P.V. (2011), “The main directions of fight against crime inmodern China, Problems of the Far East” [“Osnovnuie napravleniya, borbu s prestypnostyu v sovremennom Kitae, Problemu Dalnego Vostoka”], *Ukrainian Historical Magazine* No. 2, pp. 99-111.

3. Ченг Веньяо. Сприйняття корупції в 36 найбільших містах Китаю: на основі опитування 1642 експертів, дослідження соціальних показників / Ченг Веньяо // Індекс сприйняття корупції. – 2012. – Т. 109, Вип. 2. – С. 211–221.

Cheng, Wenhao (2012), “Perception of Corruption in 36 Major Chinese Cities : Based on Survey of 1,642 Experts, Social Indicators Research”, *Corruption Perceptions Index* Vol. 109, Iss. 2, pp. 211-221.

4. Індекс сприйняття корупції 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.transparency.org/cpi2015/results>

“Corruption perceptions index 2015” [“Індекс восприyatiya koruptionsii”], available at: <http://www.transparency.org/cpi2015/results>

5. Го Йонг. Історичний розвиток та майбутня реформа Комісії з перевірки дисципліни КПК у Китаї. Документ представлений на церемонії відкриття Центру антикорупційних досліджень / Йонг Го. – Гонконг, 2012. С. 233–251.

Guo, Yong (2012), *Historical Evolvement and Future Reform of the China Communist Party Discipline Inspection Commission. Paper presented at the Opening Ceremony of the Centre of Anti-Corruption Studies, Hong Kong*, pp. 233-251.

6. Сапіо Флора Шуангуї і затримання екстралегалів у Китаї / Флора Сапіо ; Центр документації та досліджень сучасного Китаю ; Лейденський університет. – Лейден, 2014. – С. 13–19.

Sapio, Flora (2014), “Shuanggui and Extralegal Detention in China, The Documentation and Research Centre for Modern China” [“Shuangui i nezakonnuy arest v Kitae, dokumentatsiya i issledovatelskiy tsentr sovremennogo Kitaya”], *Leiden University, Leiden*, pp. 13-19.

7. Ван Роуй Бенджамін. Політика права в Китаї: компанії з примусу в КНР після Мао, робочий документ / Бенджамін Ван Роуй. – Лейден, 2012. – С. 1–59.

Van Rooij, Benjamin (2012), *The Politics of Law in China: Enforcement Campaigns in the Post-Mao PRC, Working paper*, Leiden, pp. 1-59.

Ілляшенко Олена Вікторівна, д-р екон. наук, проф., кафедра фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту, Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова. Адреса: вул. Маршала Бажанова, 17, м. Харків, Україна, 61002. E-mail: evi.2017@ukr.net.

Ильяшенко Елена Викторовна, д-р экон. наук, проф., кафедра финансово-экономической безопасности, учета и аудита, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А.Н. Бекетова. Адрес: ул. Маршала Бажанова, 17, г. Харьков, Украина, 61002. E-mail: evi.2017@ukr.net.

Iliashenko Olena, Doctor of Economics, Professor Department of Financial and Economic Safety, Account and Audit, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv. Address: Marshala Bazhanova str., 17, Kharkiv, Ukraine, 61002. E-mail: evi.2017@ukr.net.

Луб Андрій Іванович, асп., кафедра фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту, Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова. Адреса: вул. Маршала Бажанова, 13, Харків, Україна, 61000. E-mail: alub6907@gmail.com.

Луб Андрей Иванович, асп., кафедра финансово-экономической безопасности, учета и аудита, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А.Н. Бекетова. Адрес: ул. Маршала Бажанова, 13, Харьков, Украина, 61000. E-mail: alub6907@gmail.com.

Lub Andrey, graduate student, Department of Financial and Economic Safety, Account and Audit, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv. Address: Marshalla Bazhanova str., 17, Kharkiv, Ukraine, 61000. E-mail: alub6907@gmail.com.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. Н.Л. Савицькою.

Отримано 30.09.2017. ХДУХТ, Харків.

DOI: 10.5281/zenodo.1109677

УДК 339.727.22

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КРАЇН СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Т.В. Андросова, Л.О. Чернишова, В.О. Козуб

Виділено зовнішні фактори, що впливають на інвестиційну привабливість країн в умовах глобалізації. Проведено аналіз стану та руху прямих іноземних інвестицій (ПІІ) під впливом глобальних трансформаційних